

הגדעוני נחום מנור (מונדור) מספר על הפלגת 'התקווה'

באפריל 1947 הגיע גם תורי [להיות הגדעוני בספינה] ועליתי על סיפון האונייה "טריידווינדס" [Tradewinds] אשר שרתה בעבר במשמר החופים האמריקאי. היא הגיעה מפורטוגל, שם התקינו בה דרגשים רבי קומות. שם הצופן שלה היה "עמליה". הצוות הורכב ברובו ממתנדבים יהודים אמריקאים. לאות הפגנת ידידות הם דיברו אלי ביידיש אמריקאית ("דער בראדער האט אברטייקען דעם גאנצען ביזנעס אונד דער אולדבויצ'יק מיט די מאמע ענג'ויען זאך"), אותה לא תמיד הבנתי. מרגע הרמת העוגן התברר שאני חייב חוב גדול לאל המעמקים ופתחתי בהאכלת דגים באופן אינטנסיבי. התביישתי שאני לא כזה זאב הים, ולשאלות סימפאטיה של אנשי הצוות: "נוחים, ביסט סיק?" הייתי עונה בגאווה: "איי אם ג'אסט טייערד" ... אכן זה לא תענוג גדול לשבת בקבינה מתנדנדת, לחפש את אותות השידור של התחנה ממול בין מאות הצפצופים, לשדר, ובין לבין למלא את הדלי שהיה קבוע בין הרגליים. בהמשך הפך הדבר למטבע לשוני, והשאלה הישנה קבלה ליטוש: "נוחים, ביסט שוין ווידער טייערד?". מאז עברו ימים והפלגות רבות, התחשלת וחשבתי את עצמי לזאב ים אמיתי, אבל תמיד אזכור את התחושה המבישה, המתסכלת, המדכאת וחסרת אונים זו.

בהפלגה זו נוצר עוד מטבע לשוני. כל התשדורות התנהלו בכתב סתר; המפתח שהיה ברשותי דמה לטבלאות לוח הכפל: טור אופקי ואנכי בקצה של אותיות לפי סדר א-ב' ובתוך המשבצות צמדי אותיות לפי סדר אקראי. וכך לכל צמד אותיות של המסגרת התאים צמד אקראי מוצפן "בלתי מדפיסים במכונת כתיבה עם הרבה עותקים בעזרת ניר פחם. העותקים האחרונים היו קריאים בקושי, ואחד כזה בדיוק אני קבלתי. כעבור כמה ימי הפלגה קלטתי הוראה האומרת לנו להפליג בכוון... (וכאן אני משפשף עיניים וממשיך) פורטו חארא. מלא גאווה אני מציג את המברק לרב החובל והוא מחפש במפות ובספרים ומכריז: אין מקום כזה! אני מבקש את הטקסט בשנית ואחר כך באותיות לועזיות ושוב מקבל משהו דומה ל-"Porto Here". הקפטן לא מוותר: אולי יש לשם זה מובן כלשהו בשפה עברית? ענית לו בוודאי, והסברתי את המשמעות. הדבר הפך לבדיחת ההפלגה ואולי לבדיחת הים התיכון כולו. ואילו הקפטן פנה על דעת עצמו למפרצון Porto Venere ליד La Spezia - שם אכן ציפו לבואנו.

עגנו במפרץ מול העיירה וחישי מהר התחילו להופיע סירות הסוחרים ובמקום נפתח שוק תוסס של סיגריות אמריקאיות. בהתחלה זה היה קצת מבדח, אבל בהמשך הגיעו עשרות סירות אשר שמו ממש מצור על האוניה ונוצרה סכנה של שבירת הסודיות. השמועה על הגעת "אוניית הסיגריות" פשטה בכל האיזור. מרומא הובהלה "הזקנה" - עדה סירני, אשר כינסה את כל הצוות ולאחר נאום פטריטי קצר פנתה אליהם כמורה בבית ספר ודרשה להביא מיד את כל מלאי הסיגריות שברשותם ואת הכספים שהרוויחו. המלחים המפוחדים התפזרו לתאיהם וחש מהר נערמו על השולחן כמויות מרשימות של קרטונים וכסף (השטרות של לירטוט דמו אז יותר לסדינים!). בלי להניד עפעף הכריזה עדה בקול דרמטי שהיא מחרימה הכל בשם ה'הגנה'. איש לא פצה פה, כולם התפזרו.

במשך שני לילות העלינו לאונייה את העולים-המעפילים בשתי נקודות. חבלים נקשרו לחוף ופתאום החלו להופיע מן האפלה סירות גומי עם אנשים. הם היו עייפים, חוורים וחסרי בטחון. כל אחד שמר על תרמילו. הבנתי לרוחם והתרגשתי - עוד תמול שלשום הייתי אחד מהם, עברה המחשבה במוחי ולא הרפתה, והנה ניתנה לי הזכות ליטול חלק בהסעתם, הצלתם. התרגשותי גברה עוד כשלמחרת היום פגשתי על הסיפון ידיד נעורים, שחלקתי אתו במחנה כל פרוסת לחם ועכשיו יכולתי לגמול לו בבקבוק וויסקי. בדרך כלל היו האנשים משוטטים על הסיפון לשאוב קצת אוויר צח. המצב למטה במחסני המגורים היה בלתי נסבל - דוחק, צפיפות, מחנק וחום. כשהתרכזו יותר מדי אנשים בצד אחד, נטתה האונייה באופן מסוכן. לשם כך עמד על הגשר בחור מן המעפילים ושאג דרך הרמקול: "אלע מענטשען אויף צבייטע זייט!" - ואז כולם רצו לדופן השני וגרמו לנטייה בצד השני, ורק לאחר כמה תמרונים התאזנה האונייה. כמה קבוצות עולים התגייסו לעזרה בהפעלת האונייה: על הסיפון, במטבח, בחדר המכונות ועל הגשר. נקשרתי אל אלה האחרונים, כי גם תחנת האלחוט הייתה שם. הם תכננו להתחבר עם חבריהם אשר שהו כבר בארץ בקיבוץ נגבה. כאשר מאוחר יותר חיפשתי בארץ מקום להכות בו שורשים, בחרתי מיד בקיבוץ נגבה, אליו היה לי כבר קשר רגשי כלשהו... לכל אוניית מעפילים הייתה "תוכנית סודית" איך להערים על הבריטים ולפרוץ את ההסגר. הצרה הייתה שהבריטים לא תמיד ידעו שזאת אכן "התוכנית" וכמעט תמיד הצליחו לגלות את ספינותינו... "התוכנית" שלנו התבססה על יכולתנו לפתח מהירות גבוהה יחסית לפרק זמן קצר.

הפלגנו לצפון מזרחו של הים התיכון לאורך חופי טורקיה ולבנון על מנת לא לעורר את חשדם של הצרים, ובלילה אחרון היינו אמורים לבצע את הזינוק במלוא הקיטור לעבר חופי הארץ. מה לעשות, גם התוכנית זאת נכשלה והתגלנו על ידי מטוס סיור. המתח עלה ובמהרה הגיעה משחתת ובעיקבותיה אחת נוספות. התקיים הדו-שיח המסורתי עם ילד מקרב המעפילים חבוש ככובע רב החובל וצועק ברמקול: "איך בין דער קאפיטאן!". בשלב זה קבלתי מן הארץ מברק: שמכם אוניית ההגנה "ארתור ג'יימס בלפור". מיד ניגשו כמה מלחים לצבוע את השם על דופן האוניה, וכך נעשתה ההכרות עם צי הוד מלכותו. בקרב המעפילים הייתה אישה בהריון מתקדם אשר התקשתה משום מה ללדת. רופא האוניה הסביר שמשום הטלטול החדגוני של הספינה לא נוצרים אצלה הצירים. פתאום ניגשו אלינו שתי משחתות משני הצדדים ונתנו לנו "קבעטש" אימתני; נוצרה פאניקה וזעזוע, צריחות האנשים... התינוק הגיח לאוויר העולם בריא ושלם! על המקום ניתן לו שם בישראל, כמוכן ארטור. מה עושה הגורל? כעבור זמן קצר אני מקבל-מברק נוסף: "שמכם מעתה "התקווה!" שוב יצאו המלחים לצבוע שם חדש, בלפור לא זכה לתהילה, ולא ידוע לי מה קרה לשמו של הרך הנולד.

צוות המלחים הכין כמה "הפתעות" לשעת השתלטות הבריטים על הספינה. זרועות כבדות של סירת הצלה נותקו מן המנגנון המפעיל ונקשרו רק בחבל דק, כאשר המשחתת התקרבה שוב על מנת לנגח אותנו, נחתך החבל בסכין והזרועות נפלו ברעש גדול על סיפון המשחתת וגרמו לה נזק לא קטן. כאשר המלחים הבריטים עלו על הסיפון והשתלטו על גשר הפיקוד, אחד מהם אחז בהגה ונדהם להווכח שההגה לא נשמע לו וכוח נסתר אחר בבטן האוניה שולט בתנועות הספינה.

בעוד מועד חולקו למעפילים קופסאות שימורים והן שמשו כתחמושת יעילה בקרב התגוננות. אך מה לעשות, הגז המדמיע הוא שהכריע את גורל הקרב וכעבור זמן שלטו הבריטים ברוב האזורים.

ממש ברגעים האחרונים התחלתי לקלוט מברק, סתמתי את אפי וכיסיתי את עיניי ורשמתי ופענחתי את תוכנו. הספקתי עוד לחבל במכשיר ורצתי לירכתיים בצעקות: הגיע מברק מן הארץ! כולם נעמדו כמעט דום ואני מקריא בהתרגשות: "ברכת הישוב העברי למעפיל האלמוני המפלס את דרכו. בלה בלה בלה". אלה היו הזמנים! היום זה נשמע כמו בדיחה, אבל אז עמדנו עם דמעות בעיניים - ולא רק בגלל הגז - ושרנו את "התקווה" על סיפונה של "התקווה" מול חופי המולדת.

למלווי האוניה הוכן בעוד מועד סליק מתחת למכלי המים, עמוק בבטן הספינה. ממש לפני ההגעה לנמל חיפה, הזדחלנו פנימה מתחת לקורות המכנה ונשכבנו בצמוד לדופן, היינו ארבעה איש (שרוליק רותם ז"ל, מאיר פאליק ז"ל, אלכס שור יבל"א ואנוכי), אבל היה מקום רק לשלושה. אלכס, הגבוה מכולנו נשכב ברוחב על גבינו. מדי פעם הטילו הבריטים פצצות עומק וההדף מעבר לדופן הפלדה קרע את אוזנינו וזעזע אותנו. מדי כמה שעות היה אלכס מדליק גפרור על מנת לבדוק האם הגז שאנחנו נושמים הנו חמצן (כך היו נוהגים בכל סרט). כך עבר הלילה ועוד שעות רבות של היום, בחושך מוחלט. כשיצאנו משם ברגליים כושלות ועיניים מסוננורות, התערבבנו בין פועלי "סולל בונה" שהתחיל לפרוק את תכולת האוניה. המעפילים ואנשי הצוות הועברו כבר לאוניית הגירוש. המעשה הראשון שעשינו בצאתנו מן הנמל, היה לאכול מנת פלאפל אצל הג'ינג'י ליד השער (ברבות הימים הפכתי זאת לריטואל ממש עם חזרתי מן ההפלגות, והן היו רבות). הייתי נרגש ביותר - הנה באתי, חזרתי הביתה, אני בן האובד, שריד יחיד מן התופת, מעפיל וגם איש מחתרת... היה לי מאוד חשוב להטיל עוגן בארץ, להרגיש עוד יותר את השייכות. לאחר פרק ביקורים בכל סניפי משפחה המפוזרים בארץ, הצטרפתי כאמור אל הגרעין בקיבוץ נגבה.